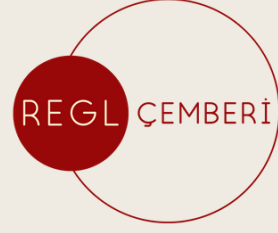

Nasıl "Regl Dostu Kent" Olunur?

Regl Görünmezliği ile Mücadele için Sosyal Etki Odaklı
Yerel ve Kapsayıcı Kamusal Politika Kontrol Listesi

Avrupa
Birliği **sivil
düşün**

Künye Sayfası

STÖ İsmi: FEMIN UP - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için
Dijital Çözümler Derneği Derneği

Yazar: Halide OLGUN AK / Op. Dr. Merve OLGUN

Rehberin İsmi: Nasıl "Regl Dostu Kent" Olunur? - Regl
Görünmezliği ile Mücadele için Sosyal Etki Odaklı Yerel
ve Kapsayıcı Kamusal Politika Kontrol Listesi

Sayfa Sayısı: 31

"Bu rehber Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla FEMIN UP - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İçindekiler

KONU BAŞLIĞI	Sayfa
Kısaltmalar.....	4
Giriş.....	5
Bölüm A - Temel İnsan Hakları Bağlamında Menstrüel Adalet	
Yaklaşımı.....	6
A.1) Çoklu Krizler Çağında Regl Yoksulluğu, Regl Tabusu yerine Regl Görünmezliği mi?.....	7
A.2) Türkiye’de Regl Görünmezliği Durumu	10
A.3) Menstrüel Adalet Yaklaşımı ve Uluslararası Sözleşmeler.....	13
A.4) Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri.....	18
Bölüm B - Bir Değişim Teorisi Olarak Regl Dostu Alan Kavramı.....	22
B.1) Yerel Yönetimler ve Menstrüel Adalet Erişim Hakkı.....	25
B.2) 11 Maddede Yerel Yönetimler için Regl Dostu Kent Kontrol Listesi.....	28
Kaynakça.....	30
Notlar.....	31

Kısaltmalar

AÇSAP - Ana ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması

ASM - Aile Sağlığı Merkezleri - Aile Sağlığı Merkezleri

BM - Birleşmiş Milletler - Birleşmiş Milletler

CIPD - Chartered Institute of Personnel Development - Yetkilendirilmiş Personel Gelişim Enstitüsü

CİSÜS - Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı

FEMIN UP - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği

LGBTİQ+ - Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex, Queer and Others - Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks, Queer ve Diğerleri

MHM - Menstrual Hygiene Management - Menstrüel Hijyen Yönetimi

NEET - Not in Education, Employment or Training - Ne Eğitimde Ne İstihdamda

PMDD - Premenstrual Dysphoric Disorder - Premenstrüel Disforik Bozukluk

SfM - Sanitation For Millions - Milyonlar İçin Sanitasyon Girişimi

SKA - Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

UNFPA - United Nations Population Fund - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

UNICEF - United Nations Children's Fund - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WASH - Water, Sanitation and Hygiene - Su, Sanitasyon ve Hijyen

GİRİŞ

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği (FEMIN UP) olarak, cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanındaki çalışmalarımızı “**Regl Çemberi**” girişimi üzerinden sürdürmekteyiz. Bu girişim **6 Şubat Kahramanmaraş Depremi’nin ardından** cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında **sahada çalışan, sivil toplum örgütlerinin raporladığı¹ sorunları** dikkate alarak bir aktivizm hareketi şeklinde Haziran 2023’te kurulmuş, Ekim 2023’te de FEMIN UP çatısı altında tüzel kişilik kazanmıştır. Bu tarihten itibaren de **özel sektör, kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları** ile birlikte “**menstrüel adalet**” perspektifinde yenilikçi çözüm önerileri sunmaktadır.

Nasıl Regl Dostu Kent Olunur adlı rehberin ilk bölümünde menstrüasyon konusunu **regl yoksulluğu, regl tabusu, menstrüel adalet** gibi temel kavramların yanı sıra yine derneğimizin öne sürdüğü “**regl görünmezliği**” kavram setleri üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği ve temel bir insan hakkı olarak ele alınacaktır. Rehberin ikinci bölümünde **Türkiye’de regl yoksulluğuna ilişkin raporlar ve güncel gelişmeler, LGBTIQ+, non-binary bireyler, mülteciler, engelli bireyler ve kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar gibi kırılgan gruplar özelinde** bahsedilecektir. Rehberin üçüncü bölümünde oluşturulan arka plan temel alınarak **İskoçya, Japonya, İngiltere, Kanada** gibi küresel düzeyde iyi uygulama örnekleri üzerinden küreseldeki süreç özetlenecektir. Rehberin dördüncü bölümünde, yine bu proje tarafından desteklenen çalışmalar içerisinde yer alan **Regl Dostu Kent Taahhütnamesi** bulunacaktır. Bu taahhütnamenin etki odaklı bir şekilde pratize edilebilmesi için **UNICEF, UNFPA gibi kurumlar tarafından oluşturulan temel kontrol listelerinin yer aldığı kaynaklara** yer verilecektir.

Sonuç olarak, bu rehberin **1.8 milyar insanın günlük yaşam döngüsünün temel bir parçası olan menstrüasyonun toplumdaki görünmezliğini** tartışmaya açma yönündeki küresel çabalara, öncelikle İzmir’den ve Türkiye’den katkı sunmak, regl deneyimi yaşayan tüm bireylerin seslerini aracısız bir şekilde yerel politika süreçlerinde görünür kılmayı amaçlıyoruz. Bu noktada proje önerimizi destekleyen Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonuna da katkıları için teşekkürlerimizi sunarız.

Halide Olgun Ak

Yönetim Kurulu Başkanı
FEMIN UP - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği

¹ Toplum Gönüllüleri Vakfı Afet Bölgesindeki Genç Kadınlar Raporu Mayıs 2023 Erişim için <https://www.tog.org.tr/files/arastirmalar/depremde-genc-kadinlar-raporu.pdf>

Bölüm A - Temel İnsan Hakları Bağlamında Menstrüel Adalet Yaklaşımı

“Regl Dostu Kent” kavramı, Regl Çemberi Girişimi’nin **Türk Patent ve Marka Kurumu** tarafından 2024 yılı Haziran ayı itibariyle marka koruma hakkını aldığı, yenilikçi çözümlerden birisidir. Regl Dostu Kent kavramını tasarlarken, **menstrüel adaleti temel bir insan hakkı olarak yerel yönetim politika yapım sürecinde** ana akımlaştırmayı hedefledik. Bu rehberin temel amacı; cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarının korunması için **menstrüel hijyen ürünlerine erişimin yaygınlaştırılmasının yanı sıra** uluslararası iyi uygulama örnekleri ile **UNICEF, UNFPA ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030** çerçevesinde, küyerel bir bakış açısı ile **“bütüncül ve yapısal bir politika çerçevesi”** sunmaktır.

Menstrüasyon, yaşamın biyolojik bir gerçekliği olmasına rağmen, toplumsal normlar, ekonomik eşitsizlikler ve kültürel tabular nedeniyle milyonlarca birey için temel insan haklarının ihlaliyle ilişkilendirilen bir deneyim haline gelmektedir. **UNICEF Menstrüel Sağlık ve Hijyen Raporu 2019**² verilerine göre, dünya çapında 1,8 milyar insanın deneyimlediği ve **toplamda 800 milyonu aşkın bir şekilde kadın, kız çocuğu, trans erkek ve non-binary birey**, regl sırasında ihtiyaç duyduğu hijyen ürünlerine erişimden yoksundur. Bu yoksunluk durumu, bireylerin temel **sağlık, eğitim ve ekonomik fırsatlara erişimlerini** olumsuz etkilemektedir.

Özetle, dernek olarak Regl Çemberi Girişimi ile **yalnızca regl hijyen ürünlerine erişimini değil**, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi için cinsel sağlık ve üreme sağlığı politika süreçlerine **kırılgan grupların katılımını** amaçlıyoruz. **“Menstrüel Adalet”** kavramını, Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmeler üzerinden konumlandırmayı planlıyoruz. Bu açıklamadan önce de **regl yoksulluğu, regl tabusu** konusu üzerinden FEMIN UP Derneği olarak gündeme getirdiğimiz **“Regl Görünmezliği”** hususunu açıklıyor olacağız.

2 UNICEF Menstrüel Sağlık ve Hijyen Raporu 2019 <https://www.unicef.org/media/91341/file/UNICEF-Guidance-menstrual-health-hygiene-2019.pdf>

A.1) Çoklu Krizler Çağında Regl Yoksulluğu, Regl Tabusu yerine Regl Görünmezliği mi?

Bu bölümde menstrüel adaletin **sadece regl döngüsü ile ilişkili olmadığını**, regl deneyimlerinin **öncesi, sırası ve sonrasına ilişkin** olarak aile, okul veya iş yeri gibi ortamlarda **kamusal görünürlük ve temel haklara erişim** ile olan ilişkisi açıklanacaktır. Çünkü menstrüasyon çoğunlukla rahmin hamilelik için hazırlanmasını kapsayan **“doğal ve biyolojik bir süreç”** olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte menstrüasyon sürecinin ekonomik ve sosyal kısıtlamalar sebebiyle **eğitim, sağlık hakkına ve istihdama katılıma eşit katılımı kısıtladığı** bilinmektedir.

Bu noktada; Regl Çemberi olarak, bu süreci regl deneyimi yaşayan bireylerin **özellikle ilk defa regl deneyimi yaşayan genç kızların** hem fiziksel hem de ruhsal olarak **bütüncül iyi olma hali (well-being) eksikliği** (polikistik over, endometriozis, dismenore -şiddetli regl ağrısı- gibi hastalıklar) **dikeyinden temel haklara erişimini** kısıtlayan bir süreç olarak odaklanılmaktadır. Bu sebeple, raporun ikinci bölümünde **Türkiye'deki mevcut Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Politikaları ve temel eksiklikler** ele alınacaktır.

Bu bağlamda, regl tabusu; regl deneyimi yaşayan tüm bireyler (**LGBTİQ+, non-binary bireyler, mülteciler, engelli bireyler ve kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar dahil olmak üzere**) kamusal alanda **dinsel ve/veya seküler değerler**³ üzerinden ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır. Mevcut ayrımcılık durumu, regl deneyimine ilişkin doğru ve güvenilir **doğru bilgiye erişimi zorlaştırarak**, olumsuz düşünce, yanlış bilgi ve genellemelerin yayılabileceği zemini oluşturarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden derinleşmesine sebep olabilir.

3 Tarihi ve kültürel anlatılar, menstrüasyonu saf olmayan olarak nitelendirmekte, seküler bağlamlarda ise menstrüasyon, kadınların işyerlerinde veya liderlik rollerinde yeterliliği sorgulayan bir patoloji olarak tasvir edilmektedir.

İkinci olarak regl yoksulluğu; regl deneyimi yaşayan bireylerin ihtiyaç duyduğu **menstrüel hijyen ürünleri ve regl dostu tuvalete ve doğru, güvenilir bilgiye erişimde** yaşadığı kısıtlılık halidir. Bu durum, **Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı - CİSÜ Platformu'nun yayımladığı rapora**⁴ göre, 2022'de artan ekonomik enflasyonist ortamında etkisi ile birlikte temel hijyen ve sağlık kitlerine erişimde

özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi mega kentlerde sorunlar gözükmemektedir. Çünkü bu kentlerde yaşam maliyetlerindeki artış; refah seviyesinde belirgin bir kaybı, bu durumda hane harcamalarında **"lüks tüketim ürünü"** olarak kabul edilen menstrüel hijyen ürünlerine dönük satın alma alışkanlıklarında keskin bir düşüşü beraberinde getirmektedir.

Bu noktada regl deneyimi yaşayan kırılgan grupta yer alan bireylerin özellikle **LGBTİQ+ bireyler, non-binary bireyler, mülteci / göçmen / sığınmacı / geçici koruma altındaki bireyler, afetzede bireyler, kırsalda yaşayan bireyler, hapisane koşullarında yaşamını sürdüren bireyler, öğrenci yurtlarındaki bireyler ve Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NEET) gruplar** hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde temel insan hakları ihlallerine uğramaktadır.

UNESCO verilerine⁵ göre, Hindistan ve Sahra altı Afrika ülkelerinde **her 10 kız çocuğundan 1'inin regl hijyen ürünlerine ve temel bakım koşullarına ulaşamadığını** raporlanmaktadır. Bu durum, **kız çocuklarının eğitime devamlılığını** önemli ölçüde etkilemektedir.

UNFPA - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na⁶ göre Angola'nın Lovua mülteci yerleşimindeki üreme çağında bulunan **7000 kadın ve kız çocuğun "regl dostu tuvaletlere"** erişimde sorunlar yaşamakta olup, bu durum onların **kişisel güvenlik sorunlarını** artırmaktadır.

4 Türkiye'nin 2022 Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Karnesi <https://cisuplatform.org.tr/turkiyenin-2022-cinsel-saglik-ve-ureme-sagligi-karnesi/>

5 UNESCO - Puberty Education & Menstrual Hygiene Management <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000226792>

6 UNFPA News - <https://www.unfpa.org/news/i-had-no-idea-what-was-happening-menstrual-health-needs-surge-refugees>

Penelope A.Philips – Howard tarafından Kenya kırsalında yaşamını sürdüren kadınlar üzerine yapılan ve yayımlanan bir araştırmaya⁷ göre **Tanzanya’da ve Kenya’da eğitime devam edebilmek ve menstrüel hijyen ürünlerine erişmek amacıyla seks işçiliğine dönük vakalar** bulunmaktadır.

Kanada Kadın, Cinsiyet Eşitliği ve Gençlik Bakanının 28 Mayıs 2024 Adet Hijyeni Günü’nde yaptığı açıklamaya⁸ göre **Kanada’da adet gören her beş kişiden biri, önümüzdeki 12 ay içinde adet ürünlerine bir noktada erişemeyeceklerini** belirtmektedir.

The Borgen Project tarafından yayınlanan verilere⁹ göre, **Finlandiya’nın Helsinki** şehrinde yapılan anket sonuçlarında **katılımcıların %8’i regl deneyimine ilişkin kapsamlı bir koruma veya ekonomik politika düzenlemesi olmadığından dolayı eğitime erişemediklerini** belirtmişlerdir.

Regl tabusu ve regl yoksulluğu kavramlarını kısaca özetlediğimiz bu kısımda, iki kavramın **sivil ve akademik alanda birbiri ile kesişimsel ilişkisinin** bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte; **iklim krizi, doğal afetler, kontrolsüz insani hareketlilik, kriz ve çatışma durumlarının** 2000’li yıllarda arttığı bir dönemin içerisinde olduğumuzu da göz önünde bulundurarak yeni bir kavramsallaştırmaya ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz. Bu noktada, çoklu krizler çağında **daha kapsayıcı ve bütüncül yapısal bir perspektiften “Regl Görünmezliği”** kavramını kamuoyunun gündemine taşımayı hedefliyoruz.

7 Menstrual cups and sanitary pads to reduce school attrition, and sexually transmitted and reproductive tract infections: a cluster randomised controlled feasibility study in rural Western Kenya <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27881530/>

8 Government of Canada continues to advance menstrual equity - Statement <https://www.canada.ca/en/women-gender-equality/news/2024/05/government-of-canada-continues-to-advance-menstrual-equity.html>

9 Facing Period Poverty in Finland <https://borgenproject.org/period-poverty-in-finland/>

Regl görünmezliği kavramı; **“kadın görünmezliği”** terimine atıfla kök soruna anlamlı bir referans alanı oluşturmak amacıyla kurgulanmıştır. Kavram, **ataerkil kökenli toplumsal normların sistematik bir biçimde toplumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda göz ardı edilme** durumunun **“çoklu krizler çağındaki dinamiklerle birlikte”**¹⁰ ilişkilendirmeyi amaçlamaktadır.

Çoklu krizler çağına hakim olan **“belirsizlik ve güvencesizlik hali”** regl deneyimi yaşayan bireylerin, deneyimlerinin ve buna bağlı olarak **eğitim, sağlık ve istihdama erişim gibi temel insani haklarının karar verici otoriteler tarafından hak temelli bir şekilde tanınmaması**, toplumsal kabul görmemesi veya değersizleştirildiği bir yaklaşımı aktarmaktadır. Kavram, regl deneyimi yaşayan bireylerin **kamusal görünmezliğinin bir suskunluk sarmalına yol açarak**, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin **kültürel, siyasal ve ekonomik** birçok arka planın dinamikleri ile **“yapısal bir kriz”** olarak derinleştiğini iddia etmektedir.

A.2) Türkiye’de Regl Görünmezliği Durumu

Bu bölümde Türkiye’de **cinsel sağlık ve üreme sağlığı - CSÜS hizmetleri** özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve sağlık hakkı perspektifinden ele alınacaktır. Mevcut durumun analizini yapmak için 2018 yılında yayımlanan **Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Raporu**, 2021 yılında yayımlanan **CİSÜ Durum Analizi Raporu Karnesi** ve yine **CİSÜ Platformu tarafından İstanbul ve İzmir’de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetlerinin Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri Çalıştay Sonuç Raporu** kullanılacaktır. Bu raporlarda sırasıyla şu bulgulara yer verilmektedir.

2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nda¹¹ **doğurganlığın düzenlenmesinde karşılanmamış ihtiyaç oranının %12** olduğunu, **geleneksel yöntemler dahil edildiğinde ise bu oranın %33’e yükseldiğini** göstermektedir. Bu oranın yüksekliğinin ardında **menstrüel sağlık okuryazarlığının eksikliği** de önemli bir rol oynamaktadır.

10 FEMIN UP - Regl Görünmezlik Sarmalını Kırma İçin Harekete Geç Notu <https://www.reglcemberi.com/regl-gorumezlik-sarmalini-kirmak-icin-harekete-gec/>

11 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018 http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

Menstrüel sağlık okuryazarlığına ilişkin Türkiye’de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu’nda¹² (2021) belirtildiği üzere ergenlerle yapılan odak görüşmeleri **UNESCO standartlarına uygun bir cinsel sağlık eğitiminin eksik olduğu** görülmektedir. Aynı rapor; Türkiye’deki cinsel sağlık hizmetlerinin özellikle **aile planlaması ve kürtaj gibi konuların “hak temelli bir yaklaşımla”** ele alınmadığını göstermektedir.

CİSÜ Platformu tarafından **Adana, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Trabzon’da** gerçekleştirilen il özelinde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetleri Araştırma Raporu **1.basamak sağlık kurumlarında** (Aile Sağlığı Merkezleri gibi) **cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik hizmetlerin yaygın olarak sunulduğunu** ancak **kapsayıcılık ve yeterlilik açısından eksiklikler bulunduğunu** göstermektedir.

Belirtilen kentler özelinde CİSÜ Platformu’nun yaptığı aynı araştırmanın sonuçları; **COVID-19 Pandemisi sırasında** birçok sağlık kurumunun **filyasyon hizmetine odaklandığı** bu sebeple, CİSÜS hizmetlerinde **aksaklıklar** meydana geldiği belirtilmektedir.

İzmir’de yapılan çalıştayda cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinin **“koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında tanımlanmış”** olması ve performans bazlı sağlık sistemi sebebiyle **Merkezi Hekim Randevu Sistemi - MHRS üzerinde yaşanan aksaklıklar**, hizmetlere erişimi ve etkinliğini kısıtladığını göstermiştir. Bununla birlikte **personel ve kontraseptif** (doğum kontrol hapi, prezervatif vb.) **yetersizliği** hizmetlerin sürekliliğini etkilemektedir.

12 Türkiye’de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu <https://cisuplatform.org.tr/cisu-rapor-tasarimi-dijital-2021/>

İstanbul'da yapılan çalıştayda **Aile Sağlığı Merkezleri - ASM** üzerinden yürütülen cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri, **performans sistemi üzerinden değerlendirildiğinde "düşük öncelikli olarak" görüldüğü** için ikinci planda kalmaktadır. Aynı zamanda, Ana ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması - AÇSAP kapatılması, hizmetlerin **birinci basamak sağlık hizmetlerinde bütünleşik sunumunu** kısıtlamaktadır.

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi'nin 2021 yılında gerçekleştirdiği Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu kapsamında ergenlerle yapılan odak görüşmelerde, ergenliğin sadece **"fiziksel boy uzaması, ses kalınlaşması ve sivilce çıkması, regl olma"** gibi görünür biyolojik değişikliklerle ilişkilendirilmesi, UNESCO standartlarına ve yaşa uygun yapılandırılmış **kapsamlı cinsellik eğitiminin eksikliğini** göstermektedir. Bu hususta sahada yaşanan eksiklik; orta ve uzun vadede **doğum kontrol süreci, istenmeyen gebelikler, kürtaj hakkına erişim kısıtlılığı** sebebiyle **güvencesiz ve denetimsiz vakaların** oluşmasını, **aile planlamasındaki eksiklik** ise **cinsel yolla bulaşan hastalıkların artışı** gibi sorunların artışı tetiklemektedir.

Aynı zamanda dernek olarak Kasım 2023'ten bugüne yaklaşık bir yıldır çevrimiçi bir şekilde sürdürdüğümüz **"Regl Tabusu: Regl Görünmezliği ve Regl Yoksulluğu"** başlığıyla 200 kişinin katıldığı bir anket çalışması¹³ bulunmaktadır. Bu çalışmadaki sonuçlar toplumda menstruasyona dair çeşitli sorunları ortaya koymaktadır:

Katılımcıların **%35,7'si regl hijyen ürünlerine erişimde zorluk yaşadığını** belirtmiştir.

Katılımcılar; **akranları veya aileleri dışında, özellikle iş yeri ve kamusal alanlarda regl deneyimini konuşmaktan kaçındıklarını** ifade etmişlerdir.

Katılımcıların **%87'si, okul ve işyerlerinde tuvaletlerin "regl dostu" özelliklerden yoksun olduğunu** belirtmiş; **%80,7'si ise regl deneyiminin kamusal alanlarda görünürlük sorunu taşıdığını** bildirmiştir.

13 FEMIN UP Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği Regl Görünmezliği ve Regl Yoksulluğu Anket Araştırması
<https://forms.gle/TaZNTgZj8Dr8GAUWA>

Genel bulgularla birlikte tüm verileri değerlendirdiğimizde ankete katılanların 15,5'inin regl dönemlerinde iş, okul ve sosyal ortamlardan uzak durduğu bilgisi ile birlikte değerlendirildiğinde "Regl Görünmezliği" kavramı doğrulanmaktadır.

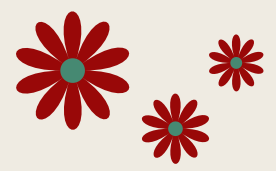
A.3) Menstrüel Adalet Yaklaşımı ve Uluslararası Sözleşmeler

Bu bölümde, uluslararası sözleşmeler bağlamında "**Menstrüel Adalet**" kavramı ele alınarak, bir durum tespiti gerçekleştirilecektir. Raporun önceki bölümlerinde de görüldüğü üzere; **adet sağlığı; sağlık, sanitasyon, eğitim, istihdama erişim, ayrımcılık yapılmaması gibi temel insan hakları** ile direkt olarak bağlantılıdır. Bununla birlikte, adet hijyen ürünlerine ve sanitasyona yetersiz erişim; işe veya okula devamsızlığa ve dolayısıyla **sömürüye ve istismara yol açabilecek savunmasızlıklara** yol açmaktadır.

Bu duruma rağmen; **menstrüasyon mevcut uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde** henüz "**direkt olarak**" belirli bir insan hakkı olarak tanınmamıştır. Fakat, hem belirli **uluslararası sözleşmelerde** hem **Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030'da** sağlık, hijyen ve ayrımcılık yapmama, istihdama erişim gibi alanlar üzerinden dolaylı olarak yer alan maddeleri raporun bu bölümünde sizlerle paylaşmak istiyoruz. Buna göre;

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989'da kabul edilen,¹⁴ Türkiye'nin de 1990 yılında imzaladığı, 4 Mayıs 1995 itibariyle de yürürlüğe girdiği sözleşmenin **Madde 28'in birinci fıkrasında yer alan eğitime devamlılık, Madde 24'ün ilk ve ikinci fıkrasında yer alan temel ve koruyucu sağlık hizmetlerinin alınması** kavramlarıyla menstrüel adalet konusu kesişimsel olarak ele alınabilir.

14 UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşmesi - CEDAW¹⁵ : Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilip, 1981’de yürürlüğe girmiştir. **Türkiye 1985’te sözleşmeye taraf olmuştur.** Sözleşmenin 12. maddesinde taraf devletler kadınlara sağlık alanında **hamilelik dönemi, doğum dönemi, doğum sonrası dönem** ile ilgili olarak gerekli hizmetleri sağlayacağını taahhüt etmektedir. Bu doğrultuda **“menstrüel adalet”** bu üç dönemin de ortasında yer almaktadır.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme¹⁶: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 13 Aralık 2006 tarihinde kabul ettiği, Türkiye’nin 2008 yılında taraf olduğu **sözleşmenin 25. maddesinin A bendinde engellilere diğer bireylerle sağlık hizmetlerine cinsel ve üreme sağlığı** ile halk sağlığı programlarını da içermesi gerektiği not edilmektedir. Bu noktada **kırılgan gruplar içerisinde yer alan engellilerin bu hakka erişim için gerekli araçların sağlanması** hususu ile menstrüel adalet kavramındaki anlamlı katılım yaklaşımı birebir ilişki içermektedir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme¹⁷: Birleşmiş Milletler , Türkiye tarafından 2003 yılı itibariyle yürürlüğe giren sözleşmede taraf devletler eğitim ve sağlık hakkı bağlamında herkesin özgür bir şekilde topluma etkin katılımı sağlaması için gerekli imkanların sağlanacağını taahhüt etmektedir. Bununla birlikte sözleşmenin **"sağlık hakkı" ve "yeterli yaşam standardı hakkı"** gibi genel hükümleri, menstrüel ürünlere erişim ve hijyenik koşulların sağlanması konularını açıkça kapsamamaktadır.

15 Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi - CEDAW Erişim için: <https://www.aile.gov.tr/media/35256/kadinlara-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-ve-ihiyari-protokolu.pdf>

16 Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Dokümanına erişim için: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinalliskinSozlesme.pdf>

17 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme dokümanına erişim için: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>

Bununla birlikte **Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) 2030 ve menstrüel adalet** konusunda bir ortaklaşma söz konusu olup, hedeflerle doğrudan bağlantılıdır. Şöyle ki;

SKA 6. Amaç olan **Temiz Su ve Sanitasyon'un**¹⁸ ikinci alt maddesinde **2030'a kadar herkesin yeterli temizlik ve sihi koşullara eşit bir biçimde erişiminin sağlanması** ve kadınların, kız çocuklarının, kırılgan durumda olan kişilerin ihtiyaçlarına özel önem göstererek kamuya açık alanlarda dışkılamanın sona erdirilmesi maddesi **"regl dostu tuvalet"** ilkesi ile,

SKA 5. Amaç olan **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'nin**¹⁹ 6.maddesinin ilk ve ikinci alt fıkrasında yer alan **gebelik önleyici uygulamaların kullanımı, cinsel ilişkileri ve üreme sağlığına** ilişkin bilgi ve eğitim hususu bölümü **"menstrüel okuryazarlık"** ilkesi ile,

SKA 4. Amaç olan **Nitelikli Eğitime Erişim'in**²⁰ yedinci alt maddesinde yer alan çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı **eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi** ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması maddesinin altında yer alan **temel el yıkama imkanları** (her bir WASH göstergesi tanımları gereği) erişimi olan okulların oranı **"regl dostu okul"** kavramı ile birebir uyumludur.

18 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 6 Temiz Su ve Sanitasyon <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/temiz-su-ve-sanitasyon/>

19 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/toplumsal-cinsiyet-esitligi/>

20 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 4 Nitelikli Eğitime Erişim <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/nitelikli-egitim/>

SKA 8. Amaç olan **İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme** başlığında yer alan 2030'a kadar gençler, engelliler de dahil bütün kadın ve erkeklerin tam ve üretken istihdama ve **insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanması ve eşit işe eşit ücret** ilkesinin tam olarak benimsenmesi ise "**Regl Dostu İşyeri**" kavramı ile kesişimseldir.

Regl Çemberi olarak, menstrüasyon konusunu Birleşmiş Milletler temelinde aşağıda da açıklanacağı üzere **Çocuk Hakları, Engelli Hakları, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030'da** yatay kesen olarak yer almakla birlikte, bunu eksik olarak görüyor, "**menstrüel adalet**" hususunun bir adaletsizlik kümesinde ele alınarak temel bir insan hakkı olarak ele alınması gerektiğini savunuyoruz. Çünkü;

Menstrüasyon hususu ve bu alandaki savunuculuk çoğunlukla kadınları ve kız çocuklarını temel alarak trans erkekleri ve non-binary bireyleri dışlamaktadır. Bununla beraber ana akım politikaların dışında kalan **mülteci / göçmen/ sığınmacı / geçici koruma altındaki bireyler, afetzede bireyler, kırsalda yaşayan bireyler, hapisane koşullarında yaşamını sürdüren bireyler, öğrenci yurtlarındaki bireyler ve Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NEET)** gruplara dönük politikalarda yetersiz kalmaktadır. Özellikle Örneğin, düşük gelirliler ve çoğunlukla beyaz olmayan bireylerden oluşan hapisane menstrüatörleri, hapisanelerde yapılan zorla çıplak aramalar sebebiyle sistematik ihmal ve menstrüel ürünlerin reddiyle karşılaşarak temel insan hakları ihlalleri yaşanmaktadır.

Menstrüatörler, **dönem semptomlarını yönetmek veya yöneticilerinden izin almak için mobbinge uğramakta**, bu durum onların verimlilikleri ve iş yerlerine olan bağlılıklarını etkilemektedir. Aynı zamanda işyeri devamlılıklarını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. 2022 yılında gerçekleştirilen **Regl Yoksulluğu Araştırması'nda**²³ da **katılımcıların %20'si, regl ağrısı yaşadıklarında çevrelerinden yeterli empati göremediklerini ve ağrının "abartıldığı"** yönünde tepkiler aldıklarını belirtmiştir. Bu

21 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/insana-yakisir-is-ve-ekonomik-buyume/>

22 Margaret E. Johnson, Menstrual Justice, 2019 https://scholarworks.law.ubalt.edu/all_fac/1089/

23 Türkiye'de Regl Yoksulluğu Araştırması 2022 <https://konusmamizgerek.org/wp-content/uploads/2022/06/Konus%CC%A7mamizGerek-Derneg%CC%86i-Tu%CC%88rkiye-de-Regl-Yoksullug%CC%86u-Aras%CC%A7tirmasi-2022.pdf>

durum, Birleşik Krallık merkezli Chartered Institute of Personnel Development (CIPD) araştırmaları ile de örtüşmektedir. CIPD'nin verilerine göre, katılımcıların **%49'u menstrüasyon nedeniyle işe gitmediklerinde bu durumu yöneticileri ile paylaşmaktan çekinmekte, %3'ü işten ayrıldığını, %5'i ise işten ayrılmayı düşündüğünü** belirtmiştir. Bu bulgular, **iş yerlerinde menstrüel sağlığa duyarlı politikaların eksikliğinin toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı yeniden ürettiğini ve çalışanların %69'unun iş yerinde verimlilik kaybı yaşadığını** göstermektedir.

“Pembe Vergi” olarak da adlandırılan ve **menstrüel hijyen ürünlerine erişimi kısıtlayıcı**, bu sebeple **düşük gelirliler menstrüatörler üzerinde orantısız bir yük** oluşturan, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri derinleştirmektedir.

Sağlık Hakkına Erişim Eşitsizliği: Menstrüel sağlık alanındaki araştırmalar **polikistik over, endometriozis, dismenore** (şiddetli regl ağrısı), **endometriozis** ve **premenstrüel disforik bozukluk (PMDD)** gibi rahatsızlıklar kamu tarafından yetersiz bir şekilde fonlanmakta, bu durum sağlık hakkına erişimi kısıtlamaktadır.

Sonuç olarak, menstrüasyonun özel bir mesele olarak değerlendirilmesi, bu alanda temel koruma eksikliğinin derinleşmesine sebep olmaktadır. Önerimiz, menstrüasyonun, insan hakları kapsamında “kamu” haklarıyla eşit öncelikte ele alınarak, **toplumsal cinsiyet eşitliğini de teşvik edici bir yaklaşımla** benimsenmesi gerekliliğidir.

A.4) Uluslararası İyi Uygulama Örnekleri

Bu bölümde **menstrüel adalet alanında uluslararası alandaki iyi uygulama örnekleri** ele alınacaktır. Bu uygulama örneklerinde İskoçya gibi ülkeleri kapsamaktadır.

İskoçya Period Products - Free Provision Act Yasası

2020 yılında kabul edilen, Ağustos 2022 itibariyle de yürürlüğe giren **Period Products - Free Provision Act** isimli yasa ile menstrüel hijyen ürünlerinin (tampon, ped vb.) ihtiyaç duyan herkese ücretsiz olarak sağlanması yönünde adım atan ilk ülke olmuştur. İskoçya'da 2018 yılından bu yana sivil örgütlenmelerle işbirliği halinde **okullar, kolejler, üniversiteler ve daha geniş kamusal alanlarda adet ürünlerine erişim için politikalar** oluşturulmaktadır. Bu kapsamda özellikle kırılgan gruptaki ailelere adet ürünlerine erişim sağlamalarını desteklemek amacıyla **2 milyon Sterline yakın** bir destek sağlamıştır. Fakat yürürlüğe giren bu yasa ile **İskoçya'daki yerel yönetimlere ve eğitim kurumlarına** ihtiyaç duyan ve bunu talep etmeden ve herhangi bir gerekçe sunmadan **herkesin farklı tipteki adet hijyeni ürünlere makul kabul edilen ölçütlerle "kolay" bir şekilde erişebilmesi için görev yüklemiştir.**

Yasada **görev yüklenen yerel yönetimler** ve eğitim kurumlarının uygulamaya ilişkin belirli esneklikler sağlanmış olsa da; **erişim kolaylığı, onur ve makul seçim hususunda üç genel ilkenin karşılanmış olmasına** ihtiyaç bulunmaktadır. Bununla beraber yasada yer alan ve ürünlere nasıl erişileceğine ilişkin yayımlanan kılavuz salt bir malzeme tedarikinin ötesinde sorumlu kurumların menstürasyona ilişkin toplumdaki **ötekileştirme, ayrımcılık yaratmaması gerekliliğini** ortaya koymaktadır.

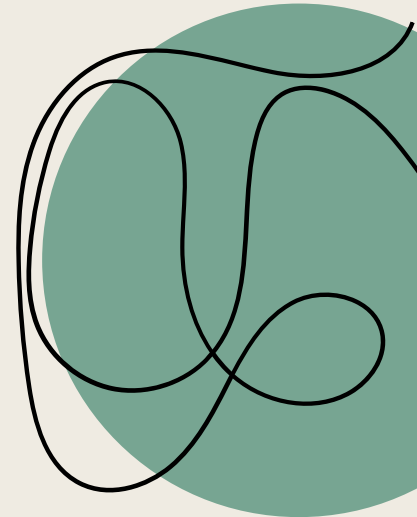
Kılavuzda bireylerin erişebileceği ürünlere erişimde **"karneye bağlama" gibi bir girişimin olmayacağını; beklenmedik şekilde başlayan, evden getirmeyi unutan, düşük gelir nedeniyle erişim sağlayamayan veya herhangi bir tıbbi nedenle farklı düzeyde ihtiyaca sahip olan bireylerin nedeni ne olursa olsun herhangi bir sınırlamaya tabi tutulamayacağını ve adet görmelerinin ötesinde ürünlere erişmek için bir nedene ihtiyaçlarının olmadığını vurgulayarak, bu hususun bir temel insan hakkı şeklinde yorumlamaktadır.**

Bununla birlikte erişim hususunda **fiziksel engelli veya hareket kabiliyeti sorunları olan kişiler için fiziksel erişim kolaylığının içerilmesi**, ürünlerin kolayca elde edilebilmesi için kamuoyuna yükümlü kuruluşlar olarak belirtilen yerel yönetimler ve eğitim kurumlarının yönlendirici içerikler oluşturması gereklidir. Kılavuzda ürünlere erişim hususunda aynı zamanda kullanıcıların olası bir şekilde **dini ve / veya kültürel gerekçelerle kaygı, utanç gibi durumları azaltmak amacıyla “gizlilik” talebinin görmezden gelinmediği not edilmelidir**. Bu noktada regl yoksulluğu ve tabusunun girift bir biçimde ilişkiselliğinin sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de görülmektedir.

Kılavuz içerisinde **menstrüasyon döneminin sadece “kadın” kimliği ile ilişkilendirilmemesi gerektiğini, transgender erkekler ve ikili cinsiyete olmayan bireyler** dahil olmak üzere adet gören herhangi bir bireyin ürünlere erişmesi yönünde bir yaklaşım bulunmaktadır. Ayrıca, regl deneyimi yaşayan bireyler için danışma, teslimat ve düzenlemelere ilişkin hazırlanan içeriklerde kullanılan dilin **“toplumsal cinsiyet eşitliğine uyumlu”** bir şekilde hazırlanması gereklidir. Bununla birlikte, yasanın önemli noktalarından birisi de; **aile üyelerinin ve/veya partnerlerin birbiri için de bu ürünlere ücretsiz erişimine ilişkin** kolaylaştırılmasına ilişkindir. Erişimin kolaylaşması için **cinsiyetsiz tuvaletlerde, engelli tuvaletlerinde veya adet gören ancak kadın tuvaletlerini kullanmak istemeyen kişiler tarafından kullanılmak üzere erkek tuvaletlerinde de ücretsiz bulunması** gerekliliği ele alınmaktadır.

İkinci olarak yasada yer alan **“makul seçim”** ilkesi ile ; regl deneyimi yaşayan bireyin kullandığı adet ürünü tercihine **en az bir adet farklı tür (tampon, hijyenik ped, yeniden kullanılabilir ürün)** seçeneği kullanması gerektiği, bunun da kişisel bir tercih olduğunun yasada vurgulandığını görmekteyiz.

Üçüncü olarak, regl deneyimi yaşayan bireyler arasında kapsayıcılık ilkesi ile; **engelli kişiler, evsizler, gezginler, aile içi şiddet mağdurları, bakım sorumluluğu olan kişilerin erişimi** için daha kapsayıcı düzenlemeler ve kontroller yapılmalıdır. Son olarak, ürünlerin dağıtımı ve belirlenen lokasyonların seçimi ile uygulanacak politikalara ilişkin sürecin yönetimi için yerel topluluklardan geri bildirim alınmalı ve katılım süreçleri anlamlı bir şekilde işletilmelidir.

Sanitation For Millions Girişimi

Almanya Ekonomik ve Federal Kalkınma Bakanlığı'nın baş destekçisi olduğu ve farklı uluslararası ajansların desteklediği **Sanitation For Millions Girişimi'nin Uganda, Pakistan ve Ürdün'de** gerçekleştirdiği saha çalışmalarını²⁶ bölümün bu kısmında ele alıyor olacağız.

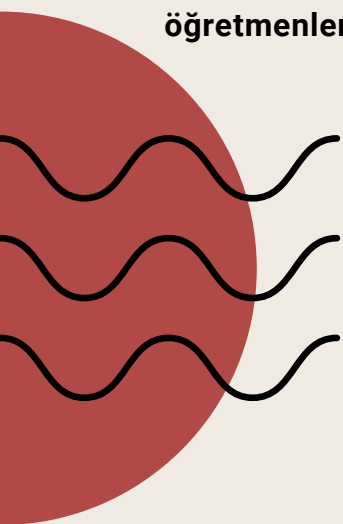

Uganda Örneği

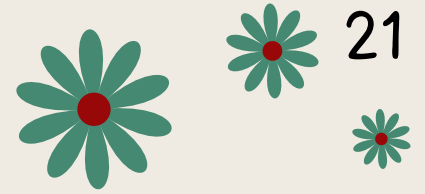
Sanitations For Millions (SfM), Uganda'da da **Menstrüel Hijyen Yönetimi** sürecini yönetirken, "**toplumsal cinsiyet eşitliğini**" ana akımlaştırma stratejisini izlemiştir. Bunu yaparken okullarda **cinsiyet ayrımına duyarlı hijyen alanları** kurarak, eğitimlere kız öğrencilerin yanı sıra **erkek öğrencilerin de dahil edilmesini** sağlayarak ve **sürdürülebilir ürün (yıkabilir ped)** teşvik ederek, kalıcı bir sosyal etki yaratmaya çalışmıştır. Programın çıktıları arasında **okul devamsızlığının azalması** ve **kız çocuklarının özgüvenlerinde ölçülebilir düzeyde artış** not edilmektedir.

Pakistan Örneği

Sanitations for Millions (SfM) Pakistan operasyonu, **Pakistan'da okula gitmeyen çocuk oranının en yüksek olduğu (%70) ve kız çocuklarının okula kaydolma oranının en düşük olduğu Belucistan bölgesinde** yürütülmüştür. Bu bölgede yapılan çalışmalarda; kızlara özel tuvaletlerin yapımı, hijyen farkındalık kampanyaları, **öğretmenlere yönelik eğitim programları, sağlık merkezlerinde kadın dostu hijyen tesislerinin geliştirilmesi, öğretmenlerle birlikte öğrencilere ve ailelerine dönük kamusal farkındalık** gibi projeler yürütülmüştür.

26 SfM: Menstrual Health and Menstrual Hygiene Management <https://www.sanitationformillions.org/wp-content/uploads/2022/06/Sanitation-for-Millions-Menstrual-Health-and-Menstrual-Hygiene-Management.pdf>

Ürdün Örneği

Sanitations For Millions girişiminin Ürdün'de yürüttüğü operasyonda **dini ve kültürel değerleri merkeze alan bir yaklaşım** söz konusudur. Günlük yaşamda kritik bir öneme sahip olan bu değerler, yerel topluluklar arasında hijyeni

teşvik etme amacıyla **Vakıflar, İslami İşler ve Kutsal Yerlerden Sorumlu Bakanlık** ile işbirliği halinde, **akademisyenler, öğretmenler, din çalışanları, yerel kanaat önderleri, yerel kadın liderleri** kapsayacak bir şekilde hijyen ilkeleri üzerine bilgilendirmeler yapıyor, okullarda kullanılması için rehberler hazırlıyor, aynı zamanda ücretsiz hijyen kitlerinin dağıtılmasına dönük çalışmalar yürütmektedir.

Sonuç olarak, uluslararası iyi uygulama örnekleri, **"Menstrüel Adalet"** alanında yaşanan küresel düzeyde sorunlar olsa **İskoçya'da 2022 yılından bu yana uygulanmakta olan yasa** ile birlikte ilerleme için gerekli referans noktalarının olduğu, SfM'nin farklı yerelerde uyguladığı çalışmalarda **anlamli katılım, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık, ayrımcılık yapmama ve yerel değerleri kapsayıcılık ilkesi** ile dahil etme pratikleri ile sürdürülebilir kriterlerinin önemini göstermektedir.

Bölüm B - Bir Değişim Teorisi Olarak Regl Dostu Alan Kavramı

“Regl Görünmezliği ile Mücadele için Sosyal Sosyal Etki Odaklı Yerel ve Kapsayıcı Kamusal Politika Kontrol Listesi” üst başlığında hazırladığımız **“Nasıl Regl Dostu Kent Olunur”** kılavuzunun A Bölümü’nde **yerel, ulusal ve uluslararası farklı kurum, kuruluşların çalışmalarına dayandırarak argümanlarımızı** aktarmaya çalıştık. Bir önceki bölümden çıkarımlarımızı özetlersek;

Kamuoyunda **menstrüel sağlık hakkına erişim** hususu ağırlıklı olarak **“regl yoksulluğu”** ve **“regl tabusu”** gibi kavramları üzerinden açıklamak kıymetli olmakla birlikte **salt palyatif ve popülist bir yaklaşımla** ele alınmaktadır. Bununla birlikte, FEMIN UP Derneği olarak; **iklim krizi, doğal afetler, ekonomik istikrarsızlık, düzensiz insani hareketlilik gibi çoklu krizlerin** yaşandığı dönemlerde menstrüel sağlık konusunun temel insan haklarına erişim bağlamında (**sağlık hakkı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve nitelikli eğitime erişim hakkı ve istihdama erişim hakkı**) ve bunların kesişiminde **“Menstrüel Adalet”** temelinde ele almak gerektiği kanaatindeyiz.

Regl Yoksulluğu ve Regl Tabusu kavramları **“Menstrüel Adalet”** yaklaşımını bütüncül olarak açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu noktada, dernek olarak **kök sorun olarak tanımladığımız regl deneyimi yaşayan bireylerin, temel insan haklarının “toplumsal kabul görmeme”** haline ek olarak **“karar verici mekanizmalar tarafından tanınmama”** durumunu açıklamak için **“Regl Görünmezliği”** kavramsallaştırmasını yapmış bulunuyoruz.

Regl Görünmezliği kavramının tartışılması ve anlaşılması için yürüttüğümüz **“Reglocracy” çalışması ve anket süreçlerine de yer verdiğimiz** ilk bölümde, Türkiye’deki sonuçlar ile küresel düzeydeki sorunların **“hak temelli perspektifte”** benzeştiğini gözlemliyoruz. Özetle, regl deneyimi yaşayan bireyler yerel ve ulusal düzeydeki **yasal düzenleme eksikliği** sebebiyle **sağlık hakkı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve nitelikli eğitime erişim hakkı ve istihdama erişim hakkına** erişmekte **“ayrımcılık”** seviyesinde sorun yaşamaktadır.

Mevcut **temel insani haklara erişimde yaşanan ayrımcılık sorunlarına rağmen regl deneyimi yaşayan bireylerin haklarının korunması** noktasında uluslararası sözleşmelerin ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030’un eksik kaldığı, 1.8 milyar insanın günlük olarak karşılaştığı bu konuyu **“ikincil öneme sahip”** bir noktada değerlendirdiğini görmekteyiz. Bununla beraber **İskoçya başta olmak üzere Kanada, Japonya gibi ülkelerde** yasal düzenlemelerin yapıldığı, **belirli uluslararası girişimlerin de Küresel Güney coğrafyasında iyi uygulama örneklerinin** geliştirildiği görülmektedir.

Sonuç olarak; **uluslararası sözleşmelerde yer alan bu eksikliğin küresel düzeyde iyi uygulama örneklerinin yerelleştirilmesi** ve başarılı pratiklerin yaygınlaşması aracılığıyla giderilebileceğini **orta ve uzun vadede ise bu hakların sözleşmelerde “birincil” düzeyde** karşılığını bulacağını düşünerek, bir değişim teorisi yaklaşımı ile **“Regl Dostu Alan: Regl Dostu Kent”** proje çalışmasını hazırlamış bulunuyoruz. Bu çalışma kapsamında **“Regl Dostu Kent”** önerimiz, yerel karar vericiler için küyerel bir perspektifte **yapısal ve yenilikçi çözümleri içeren kontrol listelerini barındırmaktadır**. Bu kontrol listelerini ücretsiz bir şekilde **rehberler, kılavuzlar, eğitim içerikleri** aracılığıyla bilgiyi demokratikleştirme ilkesi ile karar vericilere, sivil toplum kuruluşlarına ve aktivistlere ulaştırarak bu alanda belirli kazanımların elde edilmesini amaçlıyoruz. Böylece, regl deneyimi yaşayan bireylerin **eğitim, sağlık ve istihdama erişim hakkını insan onuruna yakışır bir şekilde kullanmasının önündeki engellerin kaldırılmasına** katkı sunmuş olacağız.

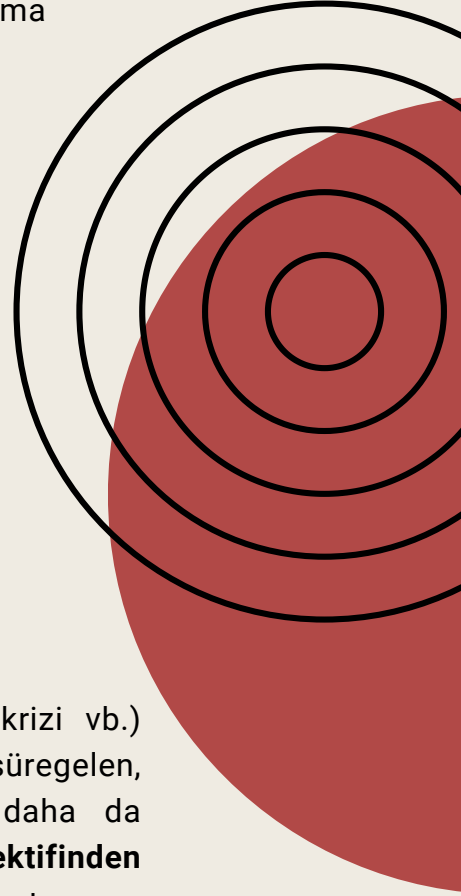
Regl Dostu Alan kavramının; menstrüasyonla ilgili normalleşmiş tartışmaların da yapılabildiği, aynı zamanda regl görünmezliğine karşı **ekonomik, sosyal, kültürel ve politik** arka planı olan aksiyonlarında alınabildiği bir çerçeve olduğunu hatırlatmamız gerekmektedir.

FEMIN UP Derneği olarak, **regl deneyimi yaşayan tüm bireylerin** özellikle de (LGBTİQ+ bireyler, non-binary bireyler, mülteci / göçmen/ sığınmacı / geçici koruma altındaki bireyler, afetzedede bireyler, kırsalda yaşayan bireyler, hapisane koşullarında yaşamını sürdüren bireyler, öğrenci yurtlarındaki bireyler ve Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NEET) gibi) **kırılgan bireylerin** insan hakları ihlallerinin azaltılması için **“Regl Dostu Kent”** konseptini yerel karar verici mekanizmalar için tasarladık. Bu konsept çalışmamızı derneğimiz adına, **regl deneyimi yaşayan tüm bireylerin haklarını korumak ve onlara palyatif ve popülist çözümler dışında yenilikçi ve kapsayıcı bir alternatif sunmak** amacıyla Türk Marka Patent Enstitüsü'ne başvurarak koruma altına almış bulunuyoruz.

“Regl Dostu Kent” markasını FEMIN UP Derneği Yönetim Kurulu ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb gibi kar amacı gütmeyen kurumların **yazılı işbirliği olması halinde** herhangi bir kısıtlama olmaksızın serbest kullanımlarına açacağımızı taahhüt ederiz.

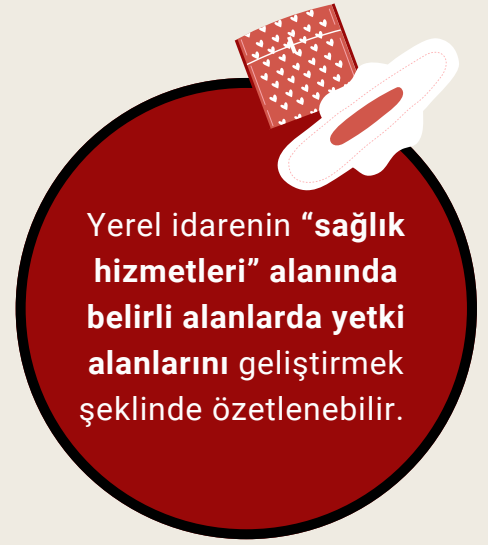
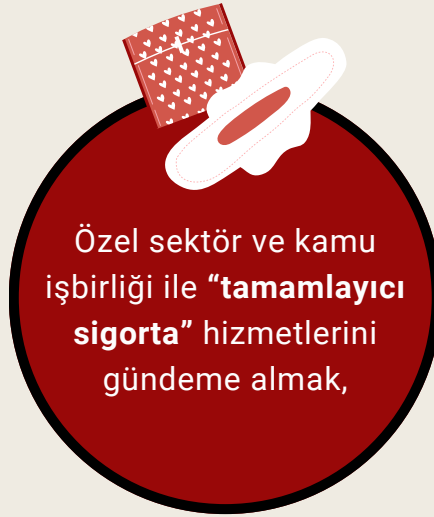
Regl Dostu Kent markasını; **6 Şubat Depremleri sonrasında** Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa, Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde ve Tunceli'de **depremden etkilendiği halde “temel insani haklarından birisi olan cinsel sağlık ve üreme sağlığı”** kapsamında değerlendirilmesi gereken fakat **“Regl Görünmezliği” sebebiyle temel haklarına erişemeyen bireylere ithafen** tasarladığımızı ifade etmek isteriz. Umut ediyoruz ki, yerel karar vericiler sivil toplumun, aktivistlerin ve akademinin desteği ile **“Regl Dostu Kent” konseptini İzmir'den başlayarak, sadece büyükşehirlerde değil tüm Anadolu'da uygulanabilir kılarız.**

Ayrıca, bu girişimle **olası bir çoklu kriz** (doğal afet, iklim krizi vb.) **sırasında** ortaya çıkabilecek ve insanlığın varlığından bu yana süregelen, ancak siyah poşetlere ve gazete kağıtlarına saklandıkça daha da derinleşen **Regl Görünmezliği'ne karşı, menstrüel adalet perspektifinden yerel yönetimler aracılığıyla etkili bir önlem seti** oluşturmayı hedefliyoruz.

B.1) Yerel Yönetimler ve Menstrüel Adalete Erişim Hakkı

Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik krizin derinleşmesi, kentleşmenin hızlı artışı, sağlıksız beslenme ve yaşam kalitesinin azalmasına bağlı ortaya çıkan hastalıklar gibi bir çok neden **sağlık hizmetlerinin merkezi bütçeye olan etkisini** artırmaktadır. Bu noktada, **kamu otoriteleri alternatif politikalar** üreterek merkezi bütçe üzerindeki sosyal güvenlik açığını azaltmaya çalışmaktadır. Bu politikalar sırasıyla;

Türk kamu otoritesi bu üç maddeden, **ilk ikisini 2000'li yılların başından itibaren kademeli bir şekilde** uygulamaktadır. Fakat, merkezi otoritenin hakim olduğu bir idari yapılanma içerisinde farklı politik sebeplerden ötürü **sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerin yerel ile işbirliği hususunda ilerlemeler kaydedilmemiştir**. Bununla birlikte özellikle 6 Şubat 2023'te meydana gelen **Kahramanmaraş Depremleri** gibi acil müdahale süreçlerinde yerel yönetimler ve sağlık hakkı alanında merkezi idarenin **kurumsal koordinasyon ve işbirliği eksikliklerinin çözülmesi** gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Aynı zamanda 2024 itibariyle kamu bütçesindeki tasarruf tedbirleri bazı noktalarda yerel yönetimlerin inisiyatif almasına olanak sağlamıştır. Bunlardan biri de **İsveç Elçiliği ve UNFPA - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu işbirliği ile “Kadın Sağlığı için Belediye Hizmetlerinin Güçlendirilmesi”** projesidir. Bu ve benzeri çalışmalar ile **aşılama, içme suyu denetimi, hava ve su kirliliği kontrolü gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin** “toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı” bir şekilde bireylerin **fiziksel ve ruhsal sağlığına bütünsel bir bakış açısıyla** yaklaşılması amaçlanmaktadır.

Raporun bu bölümünde, yukarıda da kısaca ele alındığı üzere **yerel yönetimlerin sağlık hakkına erişimde gittikçe artan rolüne** ilişkin tespitler yapılacak, bu tespitler ışığında “Menstrüel Adalet” çerçevesinde “Regl Dostu Kent” ilkeleri üzerine çalışılacaktır.

Türkiye’de yerel yerel yönetimler, **5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesiyle imar, çevre sağlığı, su ve kanalizasyon, katı atık yönetimi ve park alanlarının düzenlenmesi** gibi görevlerle yetkilendirilmiştir. Bununla birlikte, sağlık hakkının yalnızca hastalıkların tedavisinden ibaret olmayıp, bireylerin tehdit eden faktörlerin önlenmesini de kapsayan geniş bir çerçevede ele alındığı takdirde kapsayıcı hizmet alanları genişlemektedir. Mevzuat, **nüfusu 50 bini geçen belediyelere kadın ve çocuk koruma evleri açma, okul öncesi eğitim kurumları kurma ve sağlık tesisleri işletme gibi görevler** de verilmiştir.

27 İsveç ve UNFPA Desteği ile Kadın Sağlığı için Belediye Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi
https://turkiye.unfpa.org/tr/isvec_ve_UNFPA

Bu süreçler izlenirken, LGBTİQ+ bireyler, non-binary bireyler, mülteci / göçmen/ sığınmacı / geçici koruma altındaki bireyler, afetzedede bireyler, kırsalda yaşayan bireyler, hapisane koşullarında yaşamını sürdüren bireyler, öğrenci yurtlarındaki bireyler ve Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NEET) gibi kırılgan gruplar için **ayrımcılık karşıtı programlar, toplumsal farkındalık çalışmaları, dil desteği, özel iletişim yöntemleri, anonim danışmanlık hizmetleri ve erişilebilir çalışmaların yürütülmesine ilişkin süreçler** yerel yönetimler için merkezi otoriteye nazaran daha işlevsel ve maliyet azaltıcı bir önlem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, **sağlık finansmanında uygun maliyetli ürünlerin temin edilmesi, sağlık politikalarının ekonomik yönünü güçlendirecektir.**

Fakat, yerel yönetimlerin bu alanda karşılaştığı yapısal sorunlara da vurgu yapmak, bu hususu da sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk olarak ele alması gerekmektedir. Bunlar;

Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlükleri aracılığıyla özellikle kırılgan gruplara dönük olarak farkındalık artırıcı eğitimler düzenlemekte **ancak sağlık hizmetlerinin klinik boyutuna müdahil olma kapasiteleri sınırlı düzeydedir.**

Sağlık İşleri Müdürlükleri vasıtasıyla temel sağlık hizmetleri alanında çalışmalar yapılmakta olup, **cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetleri yeterince entegre edilmemiştir.**

Sonuç olarak, özellikle İzmir, Ankara ve İstanbul gibi yerel yönetimlerin **mevcut bütçelerinin sağlık hakkına erişimi kolaylaştıracak şekilde kullanılması hayati bir önem taşımaktadır.** Ancak, koruyucu sağlık hizmetlerinin uygulanabilirliği, **yasal düzenlemelerin bağlayıcılığının sınırlı olması nedeniyle kısıtlı kalmaktadır.** Bu durum, hem vatandaşların hem de sivil toplum kuruluşlarının bu alanda savunuculuk yapmasını zorlaştırmaktadır.

B.2) 11 Maddede Yerel Yönetimler için Regl Dostu Kent Kontrol Listesi

Politika ve Bütçeleme

1

Yerel yönetim mekanizmasında **stratejik planlamasında, performans göstergelerinde ve bütçe planlamalarında; ayrımcılık karşıtı, kapsayıcı ve erişilebilir sağlık tesisleri, özel iletişim yöntemleri, anonim danışmanlık, dil desteği ve kültürel hassasiyete uyumlu politikalar** ile desteklenmiş bir şekilde “menstrüel adalet” kavramına yer veriyor mu?

2

Yerel yönetimin cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin hizmetleri planlanırken, **toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir şekilde veri toplanıyor ve anonim şekilde analiz** ediliyor mu?

3

Yerel yönetim, regl deneyimi yaşayan çalışanlarına (sürekli veya süresiz çalışma koşulları olması fark etmeksizin) **herhangi bir şekilde ücret kesintisi olmaksızın ve ayrımcılığa uğramasına imkan vermeyen şekilde “ayda 1 gün” menstrüel döngü izni** veriyor mu?

Koordinasyon ve Anlamlı Katılım

4

Yerel yönetim, menstrüel adalet alanında çalışan **sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, özel sektör kuruluşları, merkezi otorite ve uluslararası örgütler** gibi kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon grubu oluşturarak, işbirliği mekanizmaları geliştirmiş mi?

5

Yerel yönetim, menstrüel adalete ilişkin politikalarını planlarken **toplumsal cinsiyet eşitliği alanında çalışan sivil toplum kuruluşları** ve hak temelli alanda faaliyetler yürüten aktivistler, kanaat önderleri, muhtarlar, yerel kadın liderler gibi gruplarla **katılım mekanizmalarını (Kent Konseyi ve/veya alternatif süreçlerini)** işletiyor mu?

Eğitim ve Farkındalık Artırma

6

Yerel yönetim, menstrüasyon konusunda normalleşme çalışmalarına destek vermek ve ayrımcılığı azaltmak için **erkeklerin, ebeveynlerin ve gençlerin de katılımını** önceleyen farkındalık artırıcı halkla ilişkiler çalışmaları (**sosyal medya, kamu spotu, broşür, poster ve eğitim materyalleri**) yürütüyor mu?

7

Yerel yönetim; semt merkezleri gibi **mahalle ölçeğinde mekanizmalar aracılığıyla** menstrüasyona ilişkin önyargı ve ayrımcılığın azaltılmasına dönük **halk eğitim programları ve atölye çalışmaları** yapıyor mu?

Altyapı ve Erişim

8

Yerel yönetim; **kamusal alanlardaki tuvaletlerde engelli erişimine uyumlu ve regl hijyeni için gerekli olan** sabun, tuvalet kağıdı, ayna, ped çöp kutusu, tam mahremiyet sağlayan kapı sistemi, bilgilendirici materyaller ve ücretsiz hijyen ürünleri bulunuyor mu?

9

Yerel yönetim; "**sürdürülebilir regl hijyen ürünlerinin üretimine**" ilişkin olarak **kadın kooperatiflerini destekliyor** veya **kendi bünyesinde üretimini teşvik** ediyor mu?

10

Yerel yönetim; **kırsal ve/veya kırılğan nüfusun yoğun yaşadığı** bölgelerde mobil sağlık hizmetleri aracılığıyla ve/veya **kırılğan grupların erişiminin olabileceği toplum merkezleri** gibi alanlarda **engelli kişiler, evsizler, gezginler, aile içi şiddet mağdurları, bakım sorumluluğu olan kişilerin erişimine de uyumlu bir şekilde** menstrüel hijyen ürünlerine makul seçim ilkesi kapsamında alternatiflerle birlikte ücretsiz erişim sağlıyor mu?

İzleme ve Raporlama

11

Yerel yönetim; **stratejik planlamasında, performans göstergelerinde ve bütçe planlamalarında** taahhüt ettiği hedefleri ve ilerlemeleri FEMIN UP Derneği bünyesinde Regl Çemberi'nin sekreteryasını yürüttüğü **Regl Dostu Kent Sivil İzleme Ağı** aracılığıyla şeffaf bir şekilde periyodik olarak kamuoyuyla dijital araçlar üzerinden izlenmesine ve raporlanmasına olanak sağlıyor mu?

Kaynakça

1. Toplum Gönüllüleri Vakfı Afet Bölgesindeki Genç Kadınlar Raporu Mayıs 2023 Erişim için <https://www.tog.org.tr/files/arastirmalar/depremde-genc-kadınlar-raporu.pdf>
2. UNICEF Menstrüel Sağlık ve Hijyen Raporu 2019 <https://www.unicef.org/media/91341/file/UNICEF-Guidance-menstrual-health-hygiene-2019.pdf>
3. Tarihi ve kültürel anlatılar, menstrüasyonu saf olmayan olarak nitelendirmekte, seküler bağlamlarda ise menstrüasyon, kadınların işyerlerinde veya liderlik rollerinde yeterliliği sorgulayan bir patoloji olarak tasvir edilmektedir.
4. Türkiye'nin 2022 Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Karnesi <https://cisuplatform.org.tr/turkiyenin-2022-cinsel-saglik-ve-ureme-sagligi-karnesi/>
5. UNESCO - Puberty Education & Menstrual Hygiene Management <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000226792>
6. UNFPA News - <https://www.unfpa.org/news/i-had-no-idea-what-was-happening-menstrual-health-needs-surge-refugees>
7. Menstrual cups and sanitary pads to reduce school attrition, and sexually transmitted and reproductive tract infections: a cluster randomised controlled feasibility study in rural Western Kenya <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27881530/>
8. Government of Canada continues to advance menstrual equity - Statement <https://www.canada.ca/en/women-gender-equality/news/2024/05/government-of-canada-continues-to-advance-menstrual-equity.html>
9. Facing Period Poverty in Finland <https://borgenproject.org/period-poverty-in-finland/>
10. FEMIN UP - Regl Görünmezlik Sarmalını Kırmak için Harekete Geç Notu <https://www.reglcemberi.com/regl-gorumezlik-sarmalini-kirmak-icin-harekete-gec/>
11. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018 http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf
12. Türkiye'de Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Durum Analizi Raporu <https://cisuplatform.org.tr/cisu-rapor-tasarimi-dijital-2021/>
13. FEMIN UP Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital Çözümler Derneği Regl Görünmezliği ve Regl Yoksulluğu Anket Araştırması <https://forms.gle/TaZNTgZj8Dr8GAUWA>
14. UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
15. Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi - - CEDAW Erişim için: <https://www.aile.gov.tr/media/35256/kadınlar-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-ve-ihiyari-protokolu.pdf>
16. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Dokümanına erişim için: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinalliskinSozlesme.pdf>
17. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme dokümanına erişim için: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>
18. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 6 Temiz Su ve Sanitasyon <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/temiz-su-ve-sanitasyon/>
19. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/toplumsal-cinsiyet-esitligi/>
20. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 4 Nitelikli Eğitime Erişim <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/nitelikli-egitim/>
21. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Hedef 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/insana-yakisir-is-ve-ekonomik-buyume/>
22. Margaret E. Johnson, Menstrual Justice, 2019 https://scholarworks.law.ubalt.edu/all_fac/1089/
23. Türkiye'de Regl Yoksulluğu Araştırması 2022 <https://konusmamizgerek.org/wp-content/uploads/2022/06/Konus%CC%A7mamizGerek-Derneg%CC%86i-Tu%CC%88kiye-de-Regl-Yoksullug%CC%86u-Aras%CC%A7tirmasi-2022.pdf>
24. CIPD - Menstruation and Support at Work Report <https://www.cipd.org/globalassets/media/knowledge/knowledge-hub/reports/2023-pdfs/8500-menstruation-support-report-nov-23.pdf>
25. Period Products (Free Provision) (Scotland) Act 2021 <https://www.legislation.gov.uk/asp/2021/1>
26. SfM: Menstrual Health and Menstrual Hygiene Management <https://www.sanitationformillions.org/wp-content/uploads/2022/06/Sanitation-for-Millions-Menstrual-Health-and-Menstrual-Hygiene-Management.pdf>
27. İsveç ve UNFPA Desteği ile Kadın Sağlığı için Belediye Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi <https://turkiye.unfpa.org/tr/isvec-ve-UNFPA>

FEMIN UP!

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Dijital
Çözümler Derneği

